

Lobbyen naar de politiek

Verrassende discussies Erasmus Universiteit

Drs. J.G.A. van Mierlo en drs. M. van Giessen.

De auteurs hebben dit artikel, naar aanleiding van een aantal discussie-avonden op verzoek van Management Team, geschreven. Ze zijn medewerkers van de Vakgroep Politicologie, Sectie Politiek en Bedrijfsleven, Erasmus Universiteit Rotterdam.

Lobbyen in de politiek door het bedrijfsleven heeft bijna dagelijks plaats, maar over de lobby-activiteiten zelf wordt doorgaans weinig vernomen. Lobbyen heeft voor velen een negatieve klank, toch lijkt lobbyen in de moderne samenleving een onmisbare en ook steeds meer geaccepteerde activiteit. In dit artikel proberen wij aan te geven, dat dit ook geldt voor de moderne ondernemer. Daarbij gaan wij wat dieper in op een aantal lobby-activiteiten en eventuele alternatieven daarvoor. Lobbyen, hoe bruikbaar ook, is géén wondermiddel waardoor alle problemen van het bedrijfsleven worden opgelost. Wel is het een bruikbaar middel.

Laten we beginnen met de opmerking, dat lobbyen een vorm van belangenbehartiging van en door het bedrijfsleven bij de politiek is. In deze meer neutrale benadering houdt lobbyen al die ondernemingsactiviteiten in, die erop gericht zijn om zaken van de politiek en van de overheid gedaan te krijgen die in het belang van de onderneming zijn, of juist te voorkomen wanneer zij tegen het ondernemingsbelang, zoals door betrokkenen zelf geformuleerd, indruisen.

Lobbyen is onmisbaar

De voornaamste reden voor het feit, dat lobbyen onmisbaar is geworden, is gelegen in de centrale positie die de Nederlandse overheid heden ten dage in de samenleving inneemt. Rond 1950 ging ongeveer 30% van het nationale inkomen door de handen van de overheid. Daarbij zijn de uitgaven voor sociale zekerheid inbegrepen. In 1980 was dat opgelopen tot ongeveer 70%. Ook is de organisatie van de overheid

om haar taken goed te kunnen uitvoeren in omvang en complexiteit gestaag opgevoerd. Het aantal ministeries is slechts het topje van de ijsberg. Ambtelijke, "quasi-gouvernementele" en "semi-statelijke" afdelingen en bureau's zijn als paddestoelen uit de grond geschoten en belopen nu in de honderdtallen. Een derde indicatie vormt het aantal werknemers dat in de publieke sfeer werkzaam is. In 1980 waren er in Nederland per 1000 inwoners 50 personen werkzaam in de ambtelijke of semi-ambtelijke kringen. Hun aantal groeide in de voorafgaande tien jaar met 2,3%. De mate van overheidscontrole op het reilen en zeilen van de volkshuishouding tenslotte nam eveneens toe. Nemen wij als vierde criterium voor de centrale rol van de overheid de wetgevende activiteiten, dan behoort Nederland tot de koplopers; alleen de Italiaanse overheid produceert meer wetten dan de Nederlandse wetgever.

In de jaren '70 kreeg het Nederlandse bedrijfsleven onder meer te maken met de invoering of de aanscherping van wettelijke regelingen op de volgende terreinen: de grondpolitiek, de vermogensaanwasdeling, de ondernemingsraden, de benoeming en bevoegdheden van commissarissen, het inkomensbeleid, onderdelen van belastingheffing en sociale zekerheid, economische sancties en leveringsbeperkingen ten opzichte van politiek besmette landen als Zuid-Afrika, allerlei aspecten van het milieubeleid, de wet investeringsrekening, selectieve investeringsregelingen, werkgelegenheidsprojecten, -regelingen en loonkostensubsidies, regionale en sectorale herstructurering. Uit deze ongetwijfeld nog onvolledige waslijst blijkt, dat de overheid zich steeds meer met het bedrijfsleven bemoeit. Wil het beginsel van de ondernemingswijze productie niet in het gedrang komen, dan moet het bedrijfsleven zich wel met de politiek en met de activiteiten van de overheid in velerlei gedaanten bemoeien. Eén van de manieren om dat laatste te doen is te lobbyen bij verantwoordelijke personen en instanties.

Lobbyen en de publieke opinie

Lobbyen wordt niet alleen geprak-

tiseerd op centraal rijksniveau, maar ook op dat van provincies en gemeenten, alsmede van allerlei publiekrechtelijke organisaties als waterschappen, zuiverings-, haven-, industrie-, landbouw- en productschappen. Beperken wij ons tot centraal niveau, dan wordt niet alleen gelobbyed bij de Tweede Kamer maar ook bij de departementen. Bij een aantal deskundigen in de betrekkingen tussen politiek en bedrijfsleven bestaat de indruk dat het bedrijfsleven tot voor kort de weg in de Haagse 'Jungle' niet dan wel nauwelijks wist te vinden, of - nog treuriger maar wel begrijpelijk - de weg niet eens meer zocht. De oorzaak daarvoor zou onder meer het negatieve politieke klimaat in de jaren zeventig tegenover het bedrijfsleven zijn geweest.

Feit is in ieder geval dat het politieke klimaat voor het bedrijfsleven de laatste jaren aanzienlijk verbeterd is. Een aardige indicatie daarvan vormen de resultaten van enkele opiniepeilingen die tussen 1980 en 1983 zijn gehouden. In 1980 was 24% van de ondervraagden van mening dat de politieke invloed van de ondernemers moest toenemen, tegenover 18% die meende dat deze invloed moest afnemen. In 1983 droegen deze cijfers 33 resp. 18%.

Verschillende lobby-activiteiten

Over politiek lobbyen door het bedrijfsleven zijn door de vakgroep Politicologie van de Erasmus Universiteit Rotterdam een tweetal discussieavonden georganiseerd. Over een aantal zaken waren de meeste sprekers, die afkomstig waren uit ondernemerskringen, de vakbeweging, de politiek en niet te vergeten de politicologie, het snel met elkaar eens. Lobbyen door het bedrijfsleven komt regelmatig voor en het gebeurt op verschillende manieren.

De eerste, meest extreme mogelijkheid bestaat uit het omkopen van politiek verantwoordelijke personen. Corruptie komt in ons land - voor zover bekend - nauwelijks voor.

Een tweede, in het verleden veelvuldig toegepaste, mogelijkheid is het bekleden van strategische dubbelposities van vertegenwoordigers van het bedrijfsleven in politieke organen, waar de bedrijfsbelangen direct aan het politieke front kunnen worden behartigd. Een bekend voorbeeld hiervan zijn de zogeheten "kwaliteitszetels", die sommige politieke partijen in hun parlementaire afvaardiging plachten te reserveren voor nauw met hen verbonden belangengroepen. Bekend zijn dergelijke zetels voor de boeren (het "groene front" in het CDA), de vakbeweging (in PvdA en CDA), het onderwijs en de welzijnszorg (in CDA en PvdA), de

vrouwenbeweging (in de PvdA) en de middenstand (in CDA en VVD). Sinds de jaren '60 is de gewoonte van kwaliteitszetels losgelaten maar niet geheel verdwenen.

Slechts een enkele ondernemer slaagt erin een succesvolle politieke loopbaan op te bouwen (De Korte en Bolkenstein in de VVD, Lubbers in het CDA), maar zij zijn dan geen ondernemers meer, maar beroepspolitici geworden. Juist vanwege hun afkomst zijn zij misschien toegankelijker voor de problematiek die het bedrijfsleven hen onder ogen brengt.

Een volgende mogelijkheid is de bewerking van de publieke opinie inzake bepaalde kwesties, om zo indirect de politiek onder druk te zetten. Voorbeelden van zulke publiciteitscampagnes om de steun van het publiek te mobiliseren zijn bijvoorbeeld te vinden in de autobranche: denk aan de Blij dat ik Rij-campagne en meer recent aan de Beun de Haas-actie!

De meest gebruikte vorm van lobbyen bestaat uit het rechtstreeks in contact treden met politici en leidinggevende ambtenaren.

Kleine bedrijven doen zulks incidenteel en besteden hun lobbywerk dan vaak uit aan de snel in aantal toenemende specialisten op dit terrein, de "public affairs"-consultants.

Grotere bedrijven kunnen het zich veroorloven een speciaal bureau in Den Haag op te zetten. Philips en DAF-Trucks bijvoorbeeld hebben deze strategie gevolgd, en naar hun eigen oordeel met resultaat.

Zo vertelde de huidige directeur Sociale Zaken van DAF-Trucks, drs. F. Sweets, tijdens voornoemde discussieavonden aan de Erasmus Universiteit, dat hij als secretaris van het NCW zeer goede contacten onderhield met de toenmalige

minister van Sociale Zaken, Roolvink. Wanneer dergelijke contacten onvoldoende waren wendde hij zich tot kamerleden van "bevriende fracties". Dat leidde tijdens de behandeling van het wetsontwerp op de ondernemingsraden tot de opmerkelijke gebeurtenis, dat Sweets op een gegeven ogenblik zelf de moties en amendementen van die bevriende fracties zat te schrijven!

Een ander voorbeeld van direct lobbyen werd door de heer Meyer Swantee van de SVZ-Rotterdam gegeven. In verband met de herstructurering van de stukgoedsector in Rotterdam werd door de vakbonden, de (toen nog zo geheten) Scheepvaart Vereniging Zuid en de gemeente Rotterdam gezamenlijk gelobbyd bij de toenmalige minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Den Uyl. Naast deze gezamenlijke actie ondernamen de direct betrokkenen bij deze herstructurering ook ieder voor zich actie. Het hele register van lobby-activiteiten werd opengetrokken en met succes.

Andere mogelijkheden

Lobbyen is maar één manier die het bedrijfsleven tot zijn beschikking heeft om zijn belangen onder de aandacht van de politiek en de overheid te brengen. Er zijn nog andere mogelijkheden. De eerste mogelijkheid is dat een bedrijf helemaal niets aan belangenbehartiging op de politieke markt doet, bijvoorbeeld omdat de zaken dusdanig voor de wind gaan dat zulks helemaal niet nodig is. Weinig ondernemingen zullen echter in de luxe situatie verkeren dat zij zich zo'n "laat maar waaien-strategie" kunnen veroorloven. Vaker zal het voorkomen dat belangenbehartiging meer kost dan het, zeker op korte termijn, resultaten afwerpt. De kost gaat ook hier voor de baat uit.

Een ar
van "s
noeme
zich n
politie
kan st
ringen
Ook
zelfs
worde
dit all
gebrui
van
gebrui
en lan
Een la
brengt
met p
lokaal
die
stand
digers
leven
voora

Prob

Hoe r
kome
de ho
die to
gaan
lobby
bleme
Laten
prakt
De ee
lobby
accept
somm
men
onder
naar
nome
De tw
Haag:
alleen
adres
overh
keld
niet a
Dat b
Lobb
specif
dighe
de inl
is er
dat v
probl
saties
ik zi
kaart
capac
van d
met
weter
waar
bep
woor
een s
gebet

Een ander middel zouden we een vorm van "stemmen met de voeten" kunnen noemen. Het bedrijfsleven kan weigeren zich nog langer naar de wensen van de politiek te voegen. Een onderneming kan stoppen met het doen van investeringen of het tempo ervan vertragen. Ook kan worden gedesinvesteerd of zelfs een bepaalde vestiging volledig worden gesloten. Zelfs het dreigen met dit alles kan als drukmiddel worden gebruikt. Ook de vakbeweging maakt van deze categorie van middelen gebruik, bijvoorbeeld door stiptheids- en langzaamaanacties.

Een laatste mogelijkheid is het tot stand brengen van meer geregelde contacten met politici en ambtenaren. Vooral op lokaal en regionaal niveau zijn periodiek weerkerende bijeenkomsten tot stand gekomen, waar vertegenwoordigers van de politiek en het bedrijfsleven nader met elkaar kennis maken en vooral informatie uitwisselen.

Problemen bij lobbyen

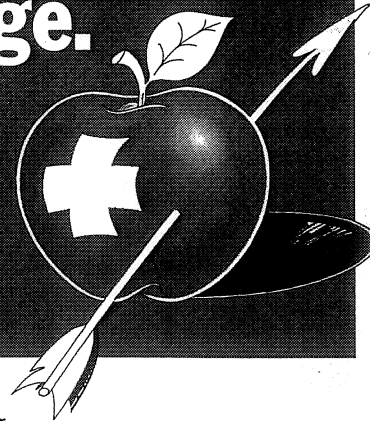
Hoe nuttig lobbyen ook kan zijn, toch komen er een aantal problemen bij om de hoek kijken waarop de ondernemer die tot lobby-activiteiten wenst over te gaan goed moet zijn voorbereid. Bij lobbyen doen zich twee soorten problemen voor, n.l. praktische en morele. Laten wij beginnen met enkele meer praktische moeilijkheden.

De eerste moeilijkheid is meteen al, dat lobbyen nog niet in alle kringen even acceptabel wordt gevonden. Vooral in sommige linkse politieke kringen heeft men er moeite mee dat vanuit de ondernemerswereld lobby-activiteiten naar de politiek toe worden ondernomen.

De tweede moeilijkheid is gelegen in het Haagse Labyrinth zelf. Lobbyen heeft alleen zin wanneer man aan het juiste adres aanklopt. Maar de politiek en de overheidsorganisatie zijn zo ingewikkeld geworden, dat het juiste "loket" niet altijd gemakkelijk is te vinden.

Dat brengt ons op het derde probleem. Lobbyen vereist een grote mate van specifieke deskundigheid. Die deskundigheid moet liggen op het terrein van de inhoud van het overheidsbeleid (wat is er op het politieke front aan de hand, dat van belang is voor mijn specifieke probleem?) en van de overheidsorganisaties (bij wie en bij welke afdeling moet ik zijn om mijn probleem aan te kaarten?). Belangrijk zijn eveneens de capaciteiten van de lobbyist op het vlak van de intermenselijke relaties: hij moet met politici en ambtenaren zodanig weten om te gaan dat hij hen wel in hun waarde laat maar toch zijn zaak weet te bepleiten. Lobbyen dient met andere woorden met kennis van zaken en op een subtiele en gedoseerde manier te gebeuren.

Het piept, onthoudt 4 alfanumerieke bood- schappen en is even nauwkeurig als een Zwitsers horloge. Een personen zoeksysteem van Hasler.

Hasler Geavanceerde, bedrijfszekere systemen voor communicatie, regeltechniek en beveiliging, vervaardigd met Zwitserse precisie.

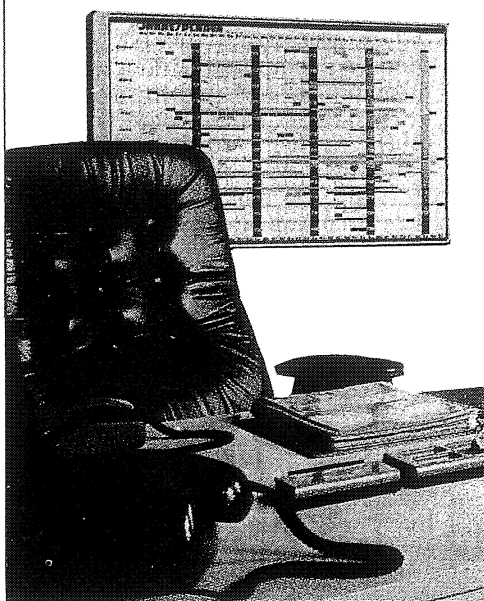
Hasler Holland Boulevard Heuvelink 106, 6828 KT Arnhem, Tel.: 085-456051
Hasler Postbehandeling Zarli BV, Zoeterwoude, Tel.: 071-410021

planborden

voor elke toepassing
een afgerond geheel

- perfecte hulpmiddelen om tijd en geld te besparen
- eenvoudig, flexibel en continu overzichtelijk
- voor o.a. termijnplanning, organisatieplanning en statistieken
- geheel compleet met toebehoren v.a.

f 285,-

magnet postbus 205
6860 AE oosterbeek
tel. 08819-75152

- stuurt u mij vrijblijvend uw kleurenbrochure
 belt u mij voor nadere informatie en/of afspraak

firma _____
adres _____
plaats _____
tel. _____
kontaktpersoon _____

MT 1

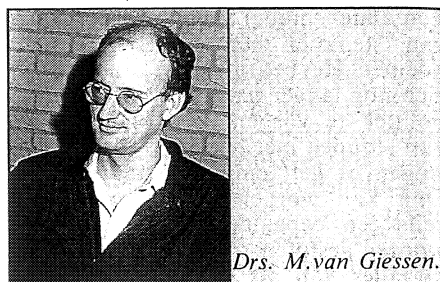
Deze combinatie van inhoudelijke deskundigheid en "sociale intelligentie" is echter schaars. Grote bedrijven zijn er toe overgegaan speciale afdelingen op te richten die zich met politieke contacten bezig houden. Kleinere bedrijven hebben daartoe de mogelijkheid niet, moeten zich zelf op het glibberige lobbypad begeven, met alle risico's vandien.

Het morele vlak

De tweede groep van problemen ligt meer op het morele vlak. Wanneer door een vertegenwoordiger namens een bepaalde organisatie, bijvoorbeeld van werkgevers, wordt gelobbyd, is het voor de achterban lang niet altijd mogelijk democratische controle op het doen en

laten van de lobbyist uit te oefenen. Diens werkzaamheden worden immers in de informele sfeer verricht en dat kan op gespannen voet staan met de openbaarheid die voor controle achteraf noodzakelijk is. Vooral de vakbeweging kampt nogal eens met het probleem, haar leden ervan te overtuigen dat het door de lobbyist behaalde resultaat het maximaal haalbare is en derhalve aanvaard moet worden.

Een ander probleem heeft met "gelijke behandeling" te maken. De mogelijkheid lobby-activiteiten te verrichten is ongelijk verdeeld, evenals de toegang tot de professionele lobbyistenmarkt. Dat leidt ertoe dat sommige ondernemersbelangen met meer resultaat bij de politiek worden behartigd dan

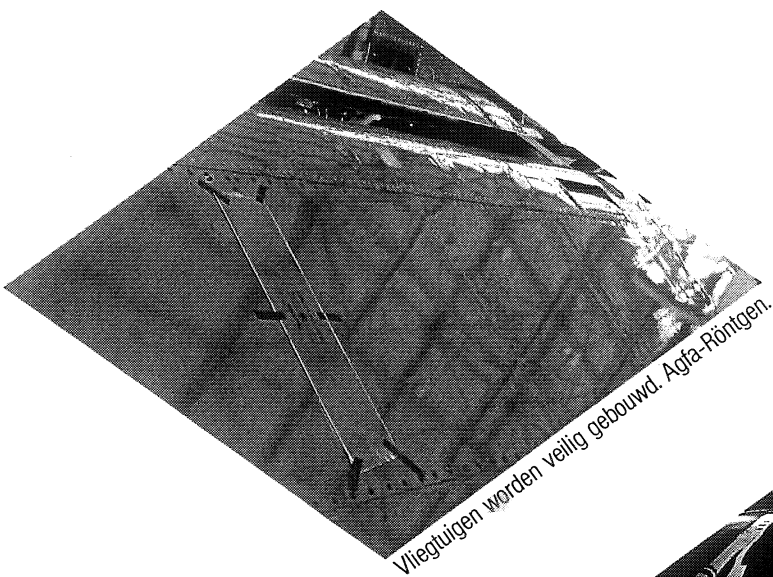
Dr. M. van Giessen.

andere. Een hedendaags voorbeeld wordt gevormd door de exporterende bedrijven in Nederland, wier belangen bij een arbeidskosten-matigende politiek tegengesteld zijn aan die van door de binnenlandse markt producerende bedrijven die gebaat zijn bij een politiek

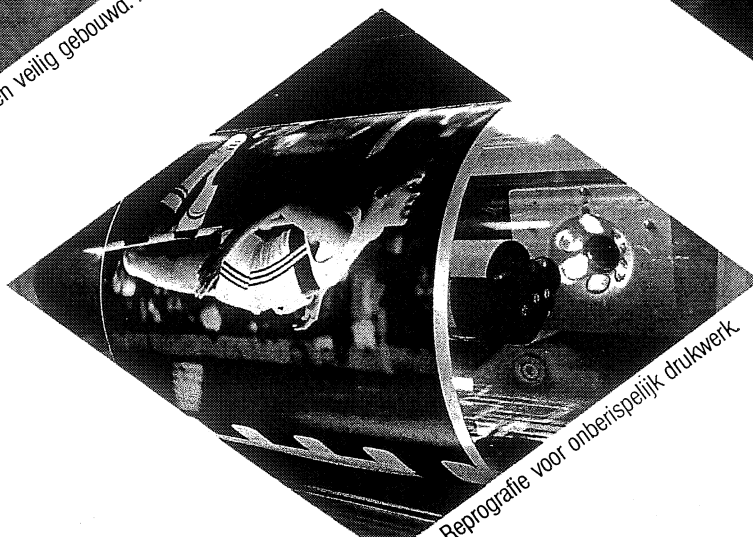
van k
de doc
politiel
te van
dan he

Het d
byde"
worde:
activit
bepaal
laten.
hebben
ning
andere
leven,
mente
andere
EEG.
van bi

Agfa. Meer dan foto's alleen.

Vliegtuigen worden veilig gebouwd. Agfa-Röntgen.

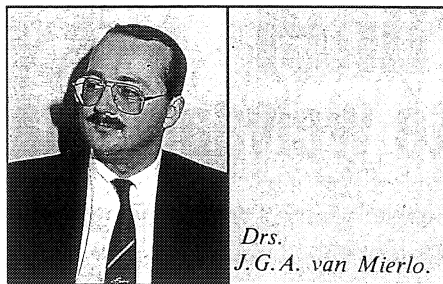

Reprografie voor onberispelijk drukwerk

Röntgenfilmsystemen voor medische en technische toepassingen, grafische en reprografische systemen, DTR-systemen, systemen voor kantoorkopie en microfilm, audio- en video-cassetten, studiotape voor video en audio, cinéfilm, produkten voor fotofinishing en, vanzelfsprekend, fotografische opnamefilms Anfa-Gevaert D-I everkuisen/R-Mortsel

van koopkrachtbevordering. Getuige de door het kabinet Lubbers gevoerde politiek weet het eerstgenoemde gedeelte van het bedrijfsleven beter te lobbyen dan het laatstgenoemde.

Het derde probleem treft de "belobyde" politici en ambtenaren. Zij worden als lijdend voorwerp van lobbyactiviteiten onder druk gezet om bepaalde dingen te doen en andere na te laten. De politicus en de ambtenaar hebben met meerdere belangen rekening te houden, bijvoorbeeld met andere onderdelen van het bedrijfsleven, met de vakbeweging, de consumenten en de burgers, alsmede met andere politieke organisaties zoals de EEG. De politicus is geen doorgeefluik van bij hem bepleite deelbelangen.

Drs.
J.G.A. van Mierlo.

Conclusie

Zo ontstaat een genuanceerd beeld van lobbyen als instrument voor de ondernemer om zijn zaken onder de aandacht van de politiek en de overheid te brengen. Lobbyen, mits toegepast met

kennis van zaken en sociale intelligentie, met mate, gedoseerd en selectief, kan tot resultaten leiden. Daarbij moeten bepaalde morele grenzen niet uit het oog worden verloren. Omkoping en chantage-activiteiten zijn in onze politieke cultuur niet geaccepteerd. Bovendien mag van politici niet worden geëist dat zij sommige deelbelangen hun zin geven ten koste van andere deelbelangen en van het algemeen belang. Wanneer deze grenzen niet worden overschreden, is lobbyen niet alleen moreel aanvaardbaar maar kan het ook economisch profijt opleveren, niet alleen voor het betrokken deelbelang maar ook voor de samenleving als geheel. □

ssen.
beeld
ende
ngen
poli-
door
rende
litiek

Aktie in Kleuren. Agfa-Video.

AGFA